

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра біоморфології хребетних ім. акад. В.Г. Касьяненка

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету ветеринарної медицини
Олександр ВАЛЬЧУК
«_____» _____ 2026р.

СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри біоморфології хребетних
ім. акад. В. Г. Касьяненка
Протокол № 11 від 13.05.2026р.
Завідувач кафедри
_____ **Олег МЕЛЬНИК**

РОЗГЛЯНУТО
Гарант ОП
к. вет. н., доцент
_____ **Володимир МЕЛЬНИК**

ПОГОДЖЕНО
Голова біоетичної комісії НУБіП України
_____ **Олег МЕЛЬНИК**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

АНАТОМІЯ ТВАРИН
(термін навчання 5 років 10 місяців)

Галузь знань Н сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина
Спеціальність Нб ветеринарна медицина
Освітня програма «Ветеринарна медицина»
Факультет Ветеринарної медицини
Розробники: Мельник Олег Петрович, завідувач кафедри, доктор ветеринарних наук,
професор; Стегней Микола Михайлович кандидат ветеринарних наук,
доцент.

Київ – 2026р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра біоморфології хребетних ім. акад. В.Г. Касьяненка

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет ветеринарної медицини
“__” _____ 2026р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**
АНАТОМІЯ ТВАРИН
(термін навчання 5 років 10 місяців)

Галузь знань: Н – сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина

Спеціальність: Н6 – ветеринарна медицина

Освітня програма: «Ветеринарна медицина»

Факультет ветеринарної медицини

Розробники:

завідувач кафедри, доктор ветеринарних наук, професор Мельник Олег Петрович,;

доцент, кандидат ветеринарних наук, доцент Стегней Микола Михайлович;

Київ – 2026р.

Опис навчальної дисципліни

Анатомія тварин є фундаментальною дисципліною в підготовці фахівців ветеринарної медицини. Знання цієї дисципліни дають можливість студентам зрозуміти будову тваринного організму на різних рівнях його структурної організації і розвитку. Анатомія тварин вивчає форму органів та їх зовнішню і внутрішню будову, структури якої видимі неозброєним оком.

Курс “Анатомія тварин” читається у 1, 2 та 3 семестрах і включає такі види педагогічної роботи – лекції, лабораторні заняття, самостійну роботу, навчальні практики та різні форми перевірки знань здобувачів вищої освіти – рейтинговий контроль, колоквіуми, заліки, іспит.

Вивчення анатомії тварин базується на філософії діалектичного матеріалізму і сучасних досягнень біологічної науки, і ставить за мету, поряд з набуттям конкретних знань про будову тіла, і матеріалістичного світогляду. Будову тваринного організму вивчають у трьох основних аспектах: а) у дорослому стані; б) у процесі індивідуального розвитку, тобто в онтогенезі; в) у процесі історичного розвитку не окремого організму, а окремих видів і навіть класів тварин, тобто у філогенезі.

Галузь знань, спеціальність, освітня-програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	_____ <i>магістр</i> _____ (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Спеціальність	_____ <i>Нб ветеринарна медицина</i> _____ (шифр і назва)	
Освітня програма	<i>ветеринарна медицина</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
	повний термін навчання	
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	330	
Кількість кредитів ECTS	11	
Кількість змістових модулів		
Курсовий проект (робота) (за наявності)	- (назва)	
Форма контролю	<i>залік, екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної форми здобуття вищої освіти		
	повний термін навчання	
Курс (рік підготовки)	1,2	
Семестр	1, 2, 3	
Лекційні заняття	75 год.	
Практичні, семінарські заняття	36 год.	
Лабораторні заняття	129 год.	
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання	- год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	_____ <i>6, 6, 4, год.</i> _____	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета Сформувати у студентів факультету ветеринарної медицини уяву про організм, як єдине ціле. Його будова визначається у взаємозв'язку органів, їх апаратів і систем, а також взаємообумовленість будови і функції на фоні розвитку в онто- та філогенезі. Адже, вивчення анатомії методом препарування анатомічних препаратів свійських тварин виробляє у студентів вміння знаходити окремі органи та їх частини, як при патологічних розтинах тварин, що загинули, так і на живих тварин при проведенні діагностичних і лікувальних маніпуляцій і хірургічних втручань.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної галузі та професії.

ЗК 8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК13. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність встановлювати особливості будови і функціонування клітин, тканин, органів, їх систем та апаратів організму тварин різних класів і видів – ссавців, птахів, комах (бджіл), риб та інших хребетних;

СК2. Здатність використовувати інструментарій, спеціальні пристрої, прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення необхідних маніпуляцій під час професійної діяльності;

СК3. Здатність дотримуватися правил охорони праці, асептики та антисептики під час фахової діяльності;

СК4. Здатність застосовувати знання з біобезпеки, біоетики та добробуту тварин у професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини;

ПРН3. Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.

Компетенції Першого дня

1. Демонструвати розуміння етичних та правових рамок, в яких має працювати лікар ветеринарної медицини, включаючи професійні аспекти, аспекти, що пов'язані з благополуччям тварин, власників тварин, громадським здоров'ям, суспільні та екологічні аспекти, пов'язані з професійною діяльністю.

2. Розуміти методи наукових досліджень, внесок фундаментальних і прикладних досліджень у науку та реалізацію принципу 3Rs (Replacement, Reduction, Refinement - Заміна, Скорочення, Удосконалення).

29. Правильно застосовувати принципи та оцінювати протоколи з біозахисту.

30. Належним чином виконувати асептичні процедури.

34. Проводити розтин трупів тварин всіх поширених видів, включаючи відбір зразків, відправку їх на дослідження та оформлення звітності.

35. Проводити перед забійний огляд тварин, що використовують у харчових цілях, звертаючи увагу на аспекти благополуччя, записувати спостереження, відбирати зразки тканин після забою, зберігати і транспортувати їх для проведення досліджень.

2. Програма і структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	тижні	усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Модуль 1. Осьовий скелет.							
Тема 1. Техніка безпеки на лабораторних заняттях в умовах кафедри анатомії. Анатомічні терміни. Будова хребця.	1	2		2			
Тема 2. Будова грудного відділу хребта	1	2			2		
Тема 3. Вступ до дисципліни: анатомія як наука і її місце серед інших біологічних дисциплін. Скелет як пасивна частина локомоторного апарату.	1	2	2				
Тема 4. Будова поперекового відділу скелета	2	2			2		
Тема 5. Будова, крижового та хвостового відділів скелета.	2	2			2		
Тема 6. Череп ссавців як ціле і його ділення на відділи. Розвиток черепа ссавців в онто- і філогенезі.	2	2	2				
Тема 7. Модуль (осьовий скелет)	3	2			2		
Тема 8. Будова потиличної та клиноподібної кісток черепа.	3	2			2		
Тема 9. Розвиток осьового скелета свійських тварин в онто- і філогенезі.	3	2	2				
Тема 10. Різцева, вилична слізна, раковинні та верхньощелепна кістки.	4	2			2		
Тема 11. Вискова, лобова, решітчаста, тім'яна та міжтім'яна кістки свійських тварин.	4	2			2		
Тема 12. Скелет кінцівок. Теорії походження кінцівок.	4	2	2				
Тема 13. Піднебінна, крилоподібна, нижньощелепна кістки, леміш та під'язиковий	5	2			2		

скелет.							
Тема 14. Модуль 1. Осьовий скелет	5	2			2		
Тема 15. Філогенез кінцівок.	5	2	2				
Разом за змістовним модулем 1		30	10	2	18		
Модуль 2. Скелет кінцівок. З'єднання.							
Тема 1. Кістки поясу грудної і тазової кінцівок.	6	2			2		2
Тема 2. Кістки стилоподію грудної і тазової кінцівок.	6	2			2		2
Тема 3. З'єднання кісток скелета.	6	2	2				
Тема 4. Кістки зейгоподію грудної і тазової кінцівок.	7	2			2		2
Тема 5. Класифікація переривчастих з'єднань.	7	2			2		2
Тема 6. Кістки автоподію грудної кінцівки.	7	2	2				
Тема 7. Кістки автоподію тазової кінцівки.	8	2			2		2
Тема 8. Колоквіум: Скелет кінцівок.	8	2			2		1
Тема 9. Вступ до розділу міологія.	8	2	2				
Тема 10. Безперервні з'єднання і суглоби осьового скелета.	9	2		2			1
Тема 11. З'єднання кісток грудної кінцівки.	9	2		2			1
Тема 12. Скелетні м'язи, допоміжні органи м'язової системи.	9	2	2				
Тема 13. З'єднання кісток тазової кінцівки.	10	2		2			1
Тема 14. Модуль 2. Скелет кінцівок та з'єднання кісток.	10	2			2		1
Тема 15. Розвиток скелетних м'язів.	10	2	2				
Разом за змістовним модулем 2		45	10	6	14		15
Модуль 3. Міологія							
Тема 1. Зняття шкіри з трупа. Шкірні м'язи, поверхнева і глибока фасції. Підшкірні і підфасціальні сумки (бурси).	11	2			2		2
Тема 2. М'язи поясу грудної кінцівки	11	2			2		2
Тема 3. Розвиток скелетних м'язів і допоміжних органів м'язів в філо- і онтогенезі.	11	2	2				
Тема 4. М'язи грудної стінки	12	2			2		2

(респіраторні).							
Тема 5. М'язи черевної стінки. Пахвинний канал.	12	2			2		2
Тема 6. Загальна характеристика м'язів хребта ссавців.	12	2	2				
Тема 7. Дорсальні і вентральні м'язи хребта. М'язи голови (жувальні та мімічні).	13	2			2		1
Тема 8. М'язи плечового та ліктьового суглобів.	13	2			2		1
Тема 9. Фази і періоди руху кінцівок при локомоції.	13	2	2				
Тема 10. М'язи зап'ясткового та суглобів пальців.	14	2			2		2
Тема 11. М'язи кульшового і колінного суглобів.	14	2			2		1
Тема 12. М'язи вільних кінцівок і їх перетворення при переході до стопо- і фалангоходіння.	14	2	2				
Тема 13. М'язи заплеснового і суглобів пальців.	15	2			2		2
Тема 14. Статичні пристосування грудних і тазових кінцівок.	15	2	2				
Тема 15. Модуль Міологія.	15	2			2		
Разом за змістовним модулем 2		45	10		20		15
Модуль 4. Шкіра. Головна, передня кишка.							
Тема 1. Будова шкіри та залозисті похідні шкіри свійських тварин.	1	2		2			
Тема 2. Рогові похідні шкіри свійських тварин.	1	2		2			
Тема 3. Загальна характеристика будови шкіри.	1	2	2				
Тема 4. Колоквіум. Шкіра та її похідні.	2	2			2		
Тема 5. Стінки ротової порожнини та її залози. Органи власне ротової порожнини.	2	2			2		
Тема 6. Вступ до розділу "Спланхнологія.	2	2	2				
Тема 7. Язик та під'язиковий простір. М'язи язика, під'язикового скелета та міжщелепного простору.	3	2			2		
Тема 8. Зуби свійських тварин.	3	2			2		
Тема 9. Характеристика травної трубки в світлі онто- та філогенезу.	3	2	2				

Тема 10. Глотка. Її межі та відділи, м'язи глотки.	4	2			2		
Тема 11. Стравохід, однокамерні шлунки коня, свині, собаки.	4	2			2		
Тема 12. Головна кишка та її похідні. Глотка свійських тварин.	4	2	2				
Тема 13. Стравохід, багатокамерний шлунок жуйних..	5	2			2		
Тема 14. Передня кишка її диференціація на стравохід і шлунок.	5	2	2				
Тема 15. Модуль 4 Шкіра. Головна, передня кишка.	5	2			2		
Разом за змістовним модулем 4		30	10	4	16		
Модуль 5. Середня і задня кишка, органи дихання, органи сечовиділення.							
Тема 1. Тонка кишка свійських тварин.	6	2			2		1
Тема 2. Середня кишка свійських тварин	6	2	2				
Тема 3. Будова печінки та підшлункова залоза.	6	2			2		1
Тема 4. Товста кишка свійських тварин.	7	2			2		1
Тема 5. Задня кишка свійських тварин	7	2	2				
Тема 6. Колоквіум. Органи травлення.	7	2			2		1
Тема 7. Носова порожнина та система приносних пазух.	8	2			2		2
Тема 8. Органи дихання, повітроносні шляхи свійських тварин.	8	2	2				
Тема 9. Будова гортані свійських тварин.	8	2			2		2
Тема 10. Трахея, бронхи та легені свійських тварин.	9	2			2		2
Тема 11. Легені свійських тварин.	9	2	2				
Тема 12. Колоквіум. Органи дихання.	9	2			2		2
Тема 13. Органи сечовиділення свійських тварин.	10	2			2		2
Тема 14. Органи сечовиділення свійських тварин.	10	2	2				
Тема 15. Модуль 5 Середня і задня кишка, органи дихання, органи сечовиділення.	10	2			2		1

Разом за змістовним модулем 3	45	10		20		15
Модуль 6. Статевий апарат. Аналізатори. Особливості будови птиці.						
Тема 1. Статева система самців свійських тварин.	11	2	2			
Тема 2. Будова органів розмноження самців свійських тварин.	11	2			2	2
Тема 3. Будова органів розмноження самок свійських тварин.	11	2			2	2
Тема 4. Статева система самок свійських тварин.	12	2	2			
Тема 5. Колоквіум органи сечостатевого апарату.	12	2			2	2
Тема 6. Характеристика аналізаторів дотику, смаку і нюху. Будова очного яблука свійських тварин. Захисні та допоміжні органи зору.	12	2			2	2
Тема 7. Онто- і філогенез статевої системи ссавців.	13	2	2			
Тема 8. Будова зовнішнього та середнього вуха.	13	2		2		2
Тема 9. Будова внутрішнього вуха.	13	2		2		2
Тема 10. Органи чуття свійських ссавців.	14	2	2			
Тема 11. Колоквіум. Аналізатори	14	2			2	1
Тема 12. Особливості будови скелета свійської птиці. Шкіра та її похідні у птахів. Будова пера. М'язів птахів.	14	2		2		1
Тема 13. Особливості будови свійської птиці.	15	2	2			
Тема 14. Розтин трупа птахів з демонстрацією органів травного, дихального та сечостатевого апаратів. Особливості будови нервової та серцево-судинної систем. Особливості будови аналізаторів.	15	2		2		1
Тема 15. Модуль 6. Статевий апарат. Аналізатори. Особливості будови птиці.	15	2		2		
Разом за змістовним модулем 6. Статевий апарат. Аналізатори. Особливості будови птиці.	45	10	10	10		15
Модуль 7. Серцево-судинна система.						

Тема 1. Серцево-судинна система свійських савців.	1	2	2				
Тема 2. Будова осердя, серця, кровоносні судини серця.	1	2		2			2
Тема 3. Іннервація, кровоносні судини серця. Топографія серця.	2	2		2			2
Тема 4. Дуга аорти та її гілки. Кровопостачання органів грудної порожнини.	2	2			2		
Тема 5. Будова та розвиток судинної системи	3	2	2				
Тема 6. Кровопостачання органів черевної порожнини.	3	2			2		2
Тема 7. Кровопостачання органів тазової порожнини.	4	2			2		2
Тема 8. Судини грудної кінцівки.	4	2			2		2
Тема 9 Будова лімфатичної системи	5	2	2				
Тема 10.. Судини тазової кінцівки.	4	2			2		1
Тема 11. Судини голови.	6	2			2		1
Тема 12. Венозна система. Характеристика краніальної і каудальної порожнистих вен.	6	2			2		1
Тема 13. Органи кровотворення і лімфоїдні органи.	7	2	2				
Тема 14. Лімфатична система, особливості будови, складові лімфатичної системи.	7	2			2		1
Тема 15. Модуль. Серцево-судинна система.	8	2			2		1
Разом за змістовим модулем 6		45	8	4	18		15
Модуль 8. Нервова система							
Тема 1. Спинний мозок та його оболонки. Зовнішній рельєф головного мозку та його оболонки.	8	2		2			1
Тема 2. Розвиток спинного та головного мозку у філо- та онтогенезі у ссавців.	9	2	2				
Тема 3. Кінцевий мозок. Плащ його борозни та звивини. Будова півкуль та бічних шлуночків. Нюховий мозок. Нюховий нерв.	9	2		2			2
Тема 4. Проміжний та середній мозок. 2 пара черепно-мозкових нервів.	10	2		2			2
Тема 5. . Середній мозок. 3-4	20	2		2			

пари черепно-мозкових нервів.						
Тема 6. Нервова система хребетних, її розвиток в онто- і філогенезі	11	2	2			
Тема 7. Ромбоподібний мозок та 6-12 пари черепно-мозкових нервів.	11	2		2		2
Тема 8. Колоквіум. ЦНС	12	2			2	2
Тема 9. Плечове плетиво і нерви, що відходять від нього. Ділянки їх іннервації.	12	2			2	2
Тема 10. Вегетативна нервова система.	13	2	2			
Тема 11. Поперекове нерве сплетення та нерви, що від нього відходять, ділянки їх іннервації.	13	2			2	2
Тема 12. Крижове нерве сплетення та нерви, що від нього відходять, ділянки їх іннервації.	14	2			2	2
Тема 13. 12 пар черепно-мозкових нервів, ділянки їх галуження.	14	2			2	
Тема 14. Будова, характеристика і галуження спинномозкових нервів.	15	1	1			
Тема 15. Симпатична та парасимпатична частини автономної нервової системи.	15	2			2	
Тема 16. Модуль 8. Neurologia	15	1			1	
Разом за змістовим модулем 7		45	7	10	13	15
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в робочому навчальному плані)			-	-	-	-
Усього годин		330	75	36	129	90

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до дисципліни: анатомія як наука і її місце серед інших біологічних дисциплін. Скелет як пасивна частина локомоторного апарату.	2
2	Череп ссавців як ціле і його ділення на відділи. Розвиток черепа ссавців в онто- і філогенезі.	2
3	Розвиток осьового скелета свійських тварин в онто- і філогенезі.	
4	Скелет кінцівок. Теорії походження кінцівок.	2
5	Філогенез кінцівок	2

6	З'єднання кісток скелета.	2
7	Класифікація переривчастих з'єднань.	2
8	Вступ до розділу міологія.	2
9	Скелетні м'язи, допоміжні органи м'язової системи.	2
10	Розвиток скелетних	2
11	Загальна характеристика м'язів хребта ссавців.	2
12	Робота м'язів поясів вільних кінцівок	2
13	Фази і періоди руху кінцівок при локомоції.	2
14	М'язи вільних кінцівок і їх перетворення при переході до стопо- і фалангоходіння	2
15	Статичні пристосування грудних і тазових кінцівок.	2
16	Загальна характеристика будови шкіри	2
17	Вступ до розділу "Спланхнологія.	2
18	Характеристика травної трубки в світлі онто- та філогенезу.	2
19	Головна кишка свійських тварин. Органи ротової порожнини. Глотка свійських тварин.	2
20	Передня кишка її диференціація на стравохід і шлунок.	2
21	Середня кишка свійських тварин.	2
22	Задня кишка свійських тварин.	2
23	Органи дихання, повітроносні шляхи свійських тварин.	2
24	Легені свійських тварин.	2
25	Органи сечовиділення свійських тварин.	2
26	Статева система самців свійських тварин.	2
27	Статева система самок свійських тварин	2
28	Онто- і філогенез статевої системи ссавців.	2
29	Органи чуття свійських ссавців.	2
30	Особливості будови свійської птиці.	2
31	Серцево-судинна система свійських ссавців.	2
32	Будова та розвиток судинної системи	2
33	Будова лімфатичної системи.	2
34	Органи кровотворення і лімфоїдні органи.	2
35	Розвиток спинного та головного мозку у філо- та онтогенезі у ссавців.	2
36	Нервова система хребетних, її розвиток в онто- і філогенезі.	2
37	Вегетативна нервова система.	2
38	Будова, характеристика і галуження спинномозкових нервів.	1

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Техніка безпеки на лабораторних заняттях в умовах кафедри анатомії. Анатомічні терміни. Будова хребця.	2
2	Будова грудного відділу хребта	2
3	Будова поперекового відділу скелета.	2
4	Будова, крижового та хвостового відділів скелета.	2
5	Будова скелета ший.	2
6	Будова потиличної та клиноподібної кісток черепа.	2
7	Вискова, лобова, решітчаста, тім'яна та міжтім'яна кістки свійських тварин.	2

8	Різдева, вилична слізна, раковинні та верехньощелепна кістки.	2
9	Піднебінна, крилоподібна, нижньощелепна кістки, леміш та під'язиковий скелет.	2
10	Модуль 1. Осьовий скелет.	2
11	Кістки поясу грудної і тазової кінцівок.	2
12	Кістки стилоподію грудної і тазової кінцівок.	2
13	Кістки зейгоподію грудної і тазової кінцівок.	2
14	Кістки автоподію грудної кінцівки.	2
15	Кістки автоподію тазової кінцівки	2
16	Колоквіум: Скелет кінцівок.	2
17	Безперервні з'єднання і суглоби осьового скелета.	2
18	З'єднання кісток грудної кінцівки.	2
19	З'єднання кісток тазової кінцівки.	2
20	Модуль 2. Скелет кінцівок та з'єднання кісток.	2
21	Зняття шкіри з трупа. Шкірні м'язи, поверхнева і глибока фасції. Підшкірні і підфасціальні сумки (бурси).	2
22	М'язи поясу грудної кінцівки	2
23	М'язи грудної стінки (респіраторні).	2
24	М'язи черевної стінки. Пахвинний канал.	
25	Дорсальні і вентральні м'язи хребта. М'язи голови (жувальні та м'имічні).	2
26	М'язи плечового та ліктьового суглобів.	2
27	М'язи зап'ясткового та суглобів пальців.	2
28	М'язи кульшового і колінного суглобів.	2
29	М'язи заплеснового і суглобів пальців.	2
30	Модуль 3: Міологія.	2
31	Будова шкіри та залозисті похідні шкіри свійських тварин.	2
32	Рогові похідні шкіри свійських тварин.	2
33	Колоквіум. Шкіра та її похідні.	2
34	Стінки ротової порожнини та її залози. Органи власне ротової порожнини.	2
35	Язик та під'язиковий простір. М'язи язика, під'язикового скелета та міжщелепного простору.	2
36	Зуби свійських тварин.	2
37	Глотка. Її межі та відділи, м'язи глотки.	2
38	Стравохід, однокамерні шлунки коня, свині, собаки.	2
39	Стравохід, багатокамерний шлунок жуйних.	2
40	Модуль 4. Шкіра та органи травлення	2
41	Тонка кишка свійських тварин.	2
42	Будова печінки та підшлункової залози.	2
43	Товста кишка свійських тварин.	2
44	Колоквіум. Органи травлення.	2
45	Носова порожнина та система приносних пазух.	2
46	Будова гортані свійських тварин.	2
47	Трахея, бронхи та легені свійських тварин.	2
48	Колоквіум. Органи дихання.	2
49	Органи сечовиділення свійських тварин.	2
50	Модуль 5 Середня і задня кишка, органи дихання	2
51	Будова органів розмноження самців свійських тварин.	2
52	Будова органів розмноження самок свійських тварин.	2
53	Колоквіум органи сечо-статевого апарату.	2

54	Характеристика аналізаторів дотику, смаку і нюху. Будова очного яблука свійських тварин. Захисні та допоміжні органи зору.	2
55	Будова зовнішнього та середнього вуха.	2
56	Будова внутрішнього вуха.	2
57	Колоквіум. Аналізатори	2
58	Особливості будови скелета свійської птиці. Шкіра та її похідні у птахів. Будова пера. М'язів птахів.	2
59	Розтин трупа птахів з демонстрацією органів травного, дихального та сечостатевого апаратів. Особливості будови нервової та серцево-судинної систем. Особливості будови аналізаторів.	2
60	Модуль 6. Статевий апарат. Аналізатори. Особливості будови птиці.	2
61	Будова осердя, серця, кровоносні судини серця.	2
62	Іннервація, кровоносні судини серця. Топографія серця.	2
63	Дуга аорти та її гілки. Кровопостачання органів грудної порожнини.	2
64	Кровопостачання органів черевної порожнини.	2
65	Кровопостачання органів тазової порожнини.	2
66	Судини грудної кінцівки.	2
67	Судини тазової кінцівки.	2
68	Судини голови.	2
69	Венозна система. Характеристика краніальної і каудальної порожнистих вен.	2
70	Лімфатична система, особливості будови, складові лімфатичної системи.	2
71	Особливості кровообігу плода.	2
72	Модуль 6. Angiologia.	2
73	Спинний мозок та його оболонки. Зовнішній рельєф головного мозку та його оболонки.	2
74	Кінцевий мозок. Плащ його борозни та звивини. Будова півкуль та бічних шлуночків. Нюховий мозок. Нюховий нерв.	2
75	Проміжний та середній мозок. 2-5 пари черепно-мозкових нервів.	2
76	Ромбоподібний мозок та 6-12 пари черепно-мозкових нервів.	2
77	Колоквіум.ЦНС	2
78	Плечове плетиво і нерви, що відходять від нього. Ділянки їх іннервації.	2
79	Поперекове нервово плетиво та нерви, що від нього відходять, ділянки їх іннервації.	2
80	Крижове нервово сплетення та нерви, що від нього відходять, ділянки їх іннервації.	2
81	12 пар черепно-мозкових нервів, ділянки їх галуження.	2
82	Симпатична та парасимпатична частини автономної нервової системи.	2
83	Модуль 7. Neurologia	1

5. Теми самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні поняття апарату руху, його поділ і функція.	1

2	Вивчення загальних закономірностей будови тіла тварин.	1
3	Будова кістки як органа. Типи кісток за формою.	1
4	Поняття про скелет і загальних закономірностях його будови.	1
5	Осьовий скелет. Його поділ на відділи.	1
6	Будова грудної клітки свійських тварин.	1
7	Загальна характеристика скелета голови. Його поділ на мозковий і лицевий відділ.	1
8	Онтогенез черепа.	1
9	Філогенез черепа.	1
10	Скелет кінцівок. Його поділ на ланки.	1
11	Пояс грудної і тазової кінцівок.	1
12	Загальні закономірності будови трубчастої кістки	1
13	Напрями і поверхні трубчастої кістки грудної і тазової кінцівок.	1
14	Копитова кістка однокопитних.	1
15	Безперервне з'єднання кісток. Синартнози.	1
16	Переривчасте з'єднання кісток. Діартроз. Характеристика суглобу.	1
17	Види руху у суглобі. Поділ суглобів за будовою і за характером руху.	1
18	З'єднання ребер.	1
19	Загальні закономірності будови скелетних м'язів.	1
20	Форма м'язів. Назви м'язів.	1
21	Допоміжні органи м'язів.	1
22	Динамічні і статодинамічні м'язи.	1
23	Загальні закономірності розміщенні м'язів на скелеті.	1
24	Фасції і підшкірні м'язи тулуба.	1
25	М'язи грудних стінок (респіратори). Їх поділ на інспіратори (вдихачі) та експіратори (видихачі).	1
26	Піхва прямого м'яза живота. Пахвинний канал.	1
27	Загальні закономірності розподілу м'язів на суглобах кінцівок. Групи м'язів.	1
28	М'язи, що діють на заплесновий суглоб. Їх поділ і характеристика.	1
29	Статика грудної кінцівки коня.	1
30	Статика тазової кінцівки коня.	1
31	Характеристика шкірного покриву і його функції. Похідні шкірного покриву.	2
32	Залози шкіри. Їх характеристика за будовою і типом виділення секрету.	2
33	Нутрощі. Їх характеристика. Загальні закономірності будови внутрішніх органів.	2
34	Порожнини тіла тварини.	2
35	Будова стінки трубчастого органу. Адвентиція і серозна оболонка. Їх характеристика.	2
36	Травна трубка. Її поділ на головну, передню, середню і задню кишку.	2
37	Головна кишка свійських ссавців.	2
38	Передня кишка свійських ссавців.	2
39	Середня кишка свійських ссавців.	2
40	Задня кишка свійських ссавців. Будова ануса.	2
41	Характеристика органів дихання. Їх функція.	2

42	Характеристика провідних повітря шляхів.	2
43	Характеристика органів сечовиділення. Їх функція. Класифікація нирок.	2
44	Органи розмноження свійських тварин. Їх поділ на статеву систему самців і самок. Спільні ознаки будови статеві системи свійських ссавців.	2
45	Розвиток органів розмноження в онтогенезі.	2
46	Загальна характеристика серцево-судинної системи.	2
47	Велике і мале кола кровообігу дорослих тварин.	2
48	Особливості кровообігу плода.	2
49	Нервово-м'язова система серця. Фіброзний скелет серця. Його функція.	2
50	Особливості топографії серця різних видів тварин.	2
52	Особливості галуження грудної аорти.	2
53	Особливості двосонної артерії.	2
54	Особливості галуження черевної артерії.	2
55	Загальні закономірності будови лімфатичної системи.	2
56	Відділи центральної нервової системи. Поділ головного мозку свійських ссавців.	2
57	Загальні закономірності будови і галуження спинномозкового нерва. Його характеристика.	2
58	Центри симпатичної і парасимпатичної нервової системи.	2
59	Загальна характеристика аналізаторів. Характеристика рецепторів.	2
60	Особливості аналізаторів птахів.	2

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- опитування (усне, письмове, бесіди);
- демонстрування знань і вмінь на наочному матеріалі;
- тестування;
- здача колоквіумів

7. Методи навчання:

- словесний матеріал (лекція, дискусія, співбесіда);
- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод демонстрації будови органів на наочному матеріалі);
- самостійна робота;
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Осьовий скелет.		
Практична робота 1	Техніка безпеки на лабораторних заняттях в умовах кафедри анатомії. Анатомічні терміни. Будова хребця.	7

Лабораторна робота 2.	Будова грудного відділу хребта	7
Лабораторна робота 3	Будова поперекового відділу скелета.	7
Лабораторна робота 4	Будова, крижового та хвостового відділів скелета.	7
Лабораторна робота 5	Будова скелета шії.	7
Лабораторна робота 6	Колоквіум: осьовий скелет свійських тварин.	7
Лабораторна робота 7	Будова потиличної та клиноподібної кісток черепа.	7
Лабораторна робота 8	Вискова, лобова, тім'яна та міжтім'яна кістки свійських тварин.	7
Лабораторна робота 9	Різцева, вилична слізна, раковинні та верхньощелепна кістки.	7
Лабораторна робота 10	Піднебінна, крилоподібна, нижньощелепна кістки, леміш та під'язиковий скелет.	7
Самостійна робота (за наявності) 1.	-	-
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2 Скелет кінцівок та з'єднання кісток.		
Лабораторна робота 1	Кістки поясу грудної і тазової кінцівок.	7
Лабораторна робота 2.	Кістки стилоподію грудної і тазової кінцівок.	7
Лабораторна робота 3	Кістки зейгоподію грудної і тазової кінцівок.	7
Лабораторна робота 4	Кістки автоподію грудної кінцівки.	7
Лабораторна робота 5	Кістки автоподію тазової кінцівки	7
Лабораторна робота 6	Колоквіум: Скелет кінцівок.	7
Практична робота 7	Безперервні з'єднання і суглоби осьового скелета.	7
Практична робота 8	З'єднання кісток грудної кінцівки.	7
Практична робота 9	З'єднання кісток тазової кінцівки.	7
Лабораторна робота 10	Колоквіум: З'єднання кісток.	7
Самостійна робота (за наявності) 1.		-
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Мієлогія		
Лабораторна робота 1	Зняття шкіри з трупа. Шкірні м'язи, поверхнева і глибока фасції. Підшкірні і підфасціальні сумки.	9
Лабораторна робота 2.	М'язи поясу грудної кінцівки	9
Лабораторна робота 3	М'язи грудної стінки (респіраторні) і черевної стінки. Пахвинний канал.	9
Лабораторна робота 4	Дорсальні і вентральні м'язи хребта. М'язи голови (жувальні та мимічні).	8
Лабораторна робота 5	М'язи плечового та ліктьового	8

	суглобів.	
Лабораторна робота 6	М'язи зап'ясткового та суглобів пальців.	9
Лабораторна робота 7	М'язи кульшового і колінного суглобів.	9
Лабораторна робота 8	М'язи заплеснового і суглобів пальців.	9
Модульна контрольна робота 4		30
Всього за модулем 3		100
Модуль 4. Шкіра. Головна, передня кишка.		
Практична робота 1	Будова шкіри та залозисті похідні шкіри свійських тварин.	9
Практична робота 2	Рогові похідні шкіри свійських тварин.	9
Лабораторна робота 3	Стінки ротової порожнини та її залози. Органи власне ротової порожнини.	9
Лабораторна робота 4	Язик та під'язиковий простір. М'язи язика, під'язикового скелета та міжщелепного простору.	8
Лабораторна робота 5	Зуби свійських тварин.	8
Лабораторна робота 6	Глотка. Її межі та відділи, м'язи глотки.	9
Лабораторна робота 7	Стравохід, однокамерні шлунки коня, свині, собаки.	9
Лабораторна робота 8	Стравохід, багатокамерний шлунок жуйних.	9
Модульна контрольна робота 4.		30
Всього за модулем 4		100
Модуль 5. Середня і задня кишка, органи дихання, органи сечовиділення.		
Лабораторна робота 1	Тонка кишка свійських тварин.	9
Лабораторна робота 2	Будова печінки та підшлункова залоза.	9
Лабораторна робота 3	Товста кишка свійських тварин.	9
Лабораторна робота 4	Носова порожнина та система приносних пазух.	9
Лабораторна робота 5	Будова гортані свійських тварин.	9
Лабораторна робота 6	Трахея, бронхи та легені свійських тварин.	8
Лабораторна робота 7	Органи сечовиділення свійських тварин.	8
Лабораторна робота 8	Середня і задня кишка, органи дихання, органи сечовиділення.	9
Модульна контрольна робота 5		30
Всього за модулем 5		100
Модуль 6. Статевий апарат. Аналізатори. Особливості будови птиці.		
Лабораторна робота 1	Будова органів розмноження самців свійських тварин.	10
Лабораторна робота 2	Будова органів розмноження самок	10

	свійських тварин.	
Практична робота 3	Будова очного яблука свійських тварин. Захисні та допоміжні органи зору. Характеристика аналізаторів дотику, смаку і нюху	10
Практична робота 4	Будова зовнішнього середнього та внутрішнього вуха.	10
Практична робота 5	Будова внутрішнього вуха.	10
Практична робота 6	Особливості будови скелета свійської птиці. Шкіра та її похідні у птахів. Будова пера. М'язів птахів.	10
Практична робота 7	Розтин трупа птахів з демонстрацією органів травного, дихального та сечостатевого апаратів. Особливості будови нервової та серцево-судинної систем. Особливості будови аналізаторів.	10
Модульна контрольна робота 5		30
Всього за модулем 5		100
Модуль 6 Angiologia.		
Практична робота 1	Будова осердя, серця, кровоносні судини серця.	7
Лабораторна робота 2.	Іннервація, кровоносні судини серця. Топографія серця.	
Лабораторна робота 3	Дуга аорти та її гілки. Кровообіг органів грудної порожнини.	7
Лабораторна робота 4	Кровообіг органів черевної порожнини.	7
Лабораторна робота 5	Кровообіг органів тазової порожнини.	7
Лабораторна робота 6	Судини грудної кінцівки.	7
Лабораторна робота 7	Судини тазової кінцівки.	7
Лабораторна робота 8	Судини голови.	7
Лабораторна робота 9	Венозна система. Характеристика краніальної і каудальної порожнистих вен.	7
Лабораторна робота 10	Лімфатична система, особливості будови, складові лімфатичної системи.	7
Модульна контрольна робота 6		30
Всього за модулем 6		100
Модуль 7 Neurologia		
Практична робота 1	Спинний мозок та його оболонки. Зовнішній рельєф головного мозку та його оболонки.	7
Практична робота 2.	Кінцевий мозок. Плащ його борозни та звивини. Будова півкуль та бічних шлуночків. Нюховий мозок. Нюховий нерв.	7

Практична робота 3	Проміжний та середній мозок. 2 пара черепно-мозкових нервів.	7
Практична робота 4	Середній мозок. 3-5 пара черепно-мозкових нервів.	7
Лабораторна робота 5	Ромбоподібний мозок та 6-12 пари черепно-мозкових нервів.	7
Лабораторна робота 6	Плечове плетиво і нерви, що відходять від нього. Ділянки їх іннервації.	7
Лабораторна робота 7	Поперекове нервово плетиво та нерви, що від нього відходять, ділянки їх іннервації.	7
Лабораторна робота 8	Крижове нервово сплетення та нерви, що від нього відходять, ділянки їх іннервації.	7
Лабораторна робота 9	12 пар черепно-мозкових нервів, ділянки їх галуження.	7
Лабораторна робота 10	Симпатична та парасимпатична частини автономної нервової системи.	7
Модульна контрольна робота 7		30
Всього за модулем 7		100
Навчальна робота		$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$
Екзамен/залік		30
Всього за курс		$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$
Курсовий проект/робота (за наявності)		100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т. ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://e.lanbook.com/book/52008>.

- <http://e.lanbook.com/book/567>

- <https://e.lanbook.com/book/10258>

- посилання на цифрові освітні ресурси;
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти;
- студенти забезпечуються натурними препаратами фондів кафедри.

10. Рекомендовані джерела інформації

Базова література.

1. Рудик С.К., Павловський Ю.О., Криштофорова Б.В. та ін. /За ред. Рудика С.К./ Анатомія свійських тварин. Київ: Аграрна освіта, 2001. 575 с.
2. Рудик С. К., Левчук В. С., Костюк В. В. /За ред. Рудика С.К./ Анатомія свійських тварин. К.: НАУ, 1999. Т.І. 229 с.
3. Гіммельрейх Г.А, Абельянц Г.С., Осінський П.О., Рудик С.К., Левчук В.С., Хомич В.Т. Анатомія свійських тварин. Практикум з препаруванням. // Київ, “Аграрна освіта”. 2000.
4. Костюк В.К. Атлас анатомії свійських тварин Т.1.Остеологія., Київ, “Аграрна освіта”. – 2000.
5. Костюк В.К. Атлас анатомії свійських тварин. Синдесмологія. Міологія., Вінниця: Нова книга. 2007. 76 с.

Допоміжна література

1. Гіммельрейх Г.А. Локомоторный аппарат домашних животных как целое в статике и динамике. // Київ. УСХА. 1980.
2. Гіммельрейх.Г. А. Границы и отделы глотки быка домашнего // Науч. труды УСХА. 1975. В. 156, Т.1, С. 95-102.
3. Гіммельрейх Г.А. Мышечный аппарат глотки быка домашнего. // Научн. труды УСХА. В. 91, Т. 1, С.104-116; В. 118. Т. 2. С. 115-124.
4. Рудик С. К. Подъязыковый аппарат парнокопытных // К. 1999. 59с.
5. Рудик С.К. Строение скелета подъязычного аппарата млекопитающих. // К., 1999. 55 с.
6. Гіммельрейх Г.А. Череп домашних млекопитающих и его развитие в отно- и филогенезе. // Киев, УСХА. 1982.
7. Хомич В.Т., Рудик С.К., Левчук В.С., та ін. Морфологія сільськогосподарських тварин // Київ. „Вища освіта”. 2003,

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра біоморфології хребетних ім. акад. В.Г. Касьяненка

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет ветеринарної медицини
“__” _____ 2026р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АНАТОМІЯ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН
(термін навчання 5 років 10 місяців)**

Галузь знань: Н – сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина

Спеціальність: Нб – ветеринарна медицина

Освітньо-професійна програма: «Ветеринарна медицина»

Факультет ветеринарної медицини

Розробники:

завідувач кафедри, доктор ветеринарних наук, професор Мельник Олег Петрович,;

доцент, кандидат ветеринарних наук, доцент Стегней Микола Михайлович;

Київ – 2026р.